

2ⁿ URTEA

IBAIZABAL

72ⁿ GUEIA

GANDEETAN IRTETZEN DA

BIZKAIKO ETA GUIPUZKOAKO EUSKERAZ EGUINA

DOMEKETAN URTETEN DAU

1903-ko Maiatza-ren
17ⁿ

Euskalerrian, iru peseta urtean.—Erdalerrian, sei peseta urtean.
Guei Bakocha, Chakur chiki bat.

1903-ko Maiatza-ren
17ⁿ

IBAIZABAL-en Echea: Bilbon—Dendari Kalean (Calle de la Tendería) 19—Jaun José Astuy-renean.
Eskutitz edo karta guztiak zuzendu beitez artezkariaren echera: Tívoli, letra B, 2.º derecha.

IKASI DAIEELA

Lagun artean erdaldun bat dagoa-
nean euskeraz itz eguita zondo egui-
ña da?

Ziur nago danak erantzungo da-
beela charto eguiña dala; lagun ba-
ten aurrean, beronek ulertzen eztaben
izkeran jardutea, lotsa guichi ta azi-
kera gaiztoa erakustea dala; gneuri
bere elitzakigula atseguin izango bes-
te ainbeste eguingo baleuskue.

Alan dirudi, charto eguiña dala; eta
euskalduna, gueienean beguiratua da-
lako aurrekoari zor deutsan lotseaz,
ardura andiaz ibiltan da arazo one-
tan; mordoillo mordoilloka, al daben
guinoan, ekiten deuto erdereari,
aurrean erdaldun bakar bat egon
ezketino amar euskaldunen artean.
Durangar batak esaten eustan beñ
Maltzagatik Durangora trenean guen-
tozala: «Atsakabez dinotsut, guizo-
na; guk pozago itz eguingo guenduke
euskeraz, baiña erdaldun asko etorri
jakunez errira, guichitan aurkitzen
gara aldran (1) eskaldunak bakarrik,
gueienotan daukagu erdaldunen bat
gure artean, eta badakizu ba, erderaz
eguin bear, gueure gogoaren kontra
bada bere».

Ain charra da ez eldutea zein da
igarotzea; nai guichieguiñaz uts eguin,
nai gueleguiñaz uts eguin, parra, beti
da uts eguita. Eta omen derautsa-
gun gauzan, euskaldunak, gueiegui
eguiñetik uts eguiten dan. Egon bear
daben neurrian eztago, edo bestelan
artu ondo gogoan urren diñoguna.

Erri onetara etorri barria dan er-
daldun, izan daila español, prantzes
nai ingueles baten aurrean euskeraz
its eguita (beti, lagun artekoa bada,
bestelan ez), berak dakien izkuntzea
jakin ezker, uts eguita dala deri-
chogu, charto eguiña dala.

Baiña lau edo bost edo urte gueia-
gotan bizi izan danak gure artean, eta
gure izkuntzea ikasi ta jakiteko ale-
guin chikarrenik bere eguin eztabe-
nak, erakusten dau lotsa guichi guga-
na, ta bera da azikera edo edukaziño
charra erakusten dabena. Beguiratua
balitz aleguiñaduko litzake bizi dan
Erriko izkuntzea ikasten; Española,
Frantziara, Ingalaterrara ta munduko
beste edozein lekutara doian guztiak
eguiten daben leguez. Berak bere
aldetik eztau ezer ipini bear ala? La-

gun bik dauken artu-emonean, abata
bakarrik dago lotuta beguiratua izat-
en ala? Ez, biak dagoz bardin alka-
rrengana.

Emen erdaldunak, banaka banaka
bat izan ezlik, eztabe ikasten tantik
bere euskeraz ainbat urte gure ar-
tean bizi izan-arren, eta ori da urruin-
tzen edo despreziatzen dabeelako
gure izkuntzea, gogorik eztaukelako;
ta euren artean askok esaten dau
chakurren berbetea dala. Ori al da
beguiratua izatea? Ori al da azikera
ona erakustea? Ori al da bizi diran
erriko jenteari lotseaz gordetzea? Ez-
tago zetan erantzun.

Bada onetarikoen aurrean euske-
raz itz eguin ezker, eztauko inok
zer-esanik; ulertzen ezpadau, moro-
kildu daitea. Ezeukan ikasi baiño,
euki dau astirik naikoa orretara-
ko-ta!

Etorri-barria mindu leike arra-
zoiaz; gure artean zarra dana ez,
arrazoiaz beintzat. Ausse da gukeguin
bear doguna, bide zuzenetik urten
barik; eta alan eguiñaz, gueienean er-
daldunak euraik eguiten dabeena
baiño gueiago eguingo dogu; bada,
erderaz ezer eztaikien euskaldun ba-
tek itanduten badeutso erdaldun bati
zer-edo-zer, arramuzkada bat eguiten
ezpadentso, beñepeñ eztau ardura
apur bat bere artuko arek zer diñoan
zelan edo alan jakiteko jeta!

Esan eiozue erdaldun orri:

—Guizona, ulertuten espadeutsazu,
eroaizu ulertuko deutsen lekura;
urren dagoan dendara edo euskaldun-
nen battegana, oni esanaz: «ia guizon
edo emakume onek zer gura daben,
nik eztaikit euskeraz eta». Zelan esan-
go deutsu erderaz ezpadaki?

Eta zzer erantzungo leukela uste
dozue millatik bederatzireun da laro-
gueta emeretzitan erdaldun orrek?
Ausse: *¡Que aprenda!* (1)

Esan daigun guk bere beti: Ikasi
daieela!

BLOA.

LOREN ERREGUIÑA

Iztribilloa

Loreakin biotza
Zuri ematera
Umilki gatoz Ama
Zure onetara.

(1) Ikasi daila!

1

Loreen Erreguiña
Amacho lastana
Lore danen artean
Zu zera ederrena;
Pozoz kantari gatoz
Guztiok zugana
Eskaintzen loreakin
Biotz umil bana.

2

Lore gozoen billa
Nola udaberrian
Erleak oi dabilizan
Oparo zelatan;
Gabiltza bikañenak
Arkitu naiean
Ipintzeko ederki
Aldare gañean.

3

Azuzena, arrosa,
Eta klabeiña,
Apaindu ezazute
Loreen Erreguiña;
Danok artuko degu
Balsamo usai fiña
Zeruetako jardín
Gozoan eguiña.

4

Bekatuaren negu
Beltzetik irtenik
Grazizko udaberrira
Zugana etorririk;
Maite zaitugu benaz
Biotz biotzetik,
Amacho ez utzi gu
Ume zurtz bakarrik.

IRISASI.

EUSKALDUN ERDALZALEA

Kertenismo

I

—Zer du orren asarre *Don Tri-*
pon?

—Ara Pachi; amorrúa ematen zi-
dak, erderaz eztaikienak erderaz egui-
teak.

—Ori baiño ezpada, bego ardura
gabe; ezta berealakoan amorratuko;
eze eztaikienakeztu erderarrikeguingo.

—Ez aleguia ondo; baiño bai gaiz-
ki, eta guero... barregarri...

—Baiño zzer eguingo du eztaikie-
nak, zerbait erderaz galdetzen ba-
zaio?

—Issilik egon eta bizkarra jaso.
—Eztu orrela ere berealakoan ika-
siko.

—Edo-ta esan; *no comprender.*

—¿Eta nola esango du erderaz ja-
kin gabe?

—Ori esateko, jakin bearrik etziok.

—¿Nola esan du? Or... konpon..
ae...

—*No comprender...* i ere... etze-
kiat...

—Ni, bai jauna, buru gogorrekoa;
bedorren antzik eztedana nunbait
ikaste kontu orretan. Bedorrek zen-
bat denboran ikasi zuen?

—Zazpi egunean.

—¿Erdera guzia?

—Guzi guzia; asi-ta-akabo.

—¿Issilik egon ta bizkarra jasoaz?

—¿Nola ikasiko nian ba issilik egon-
ta, astaputza?

—Eta aurrenengo egunetan *no com-*
prender esan bearko zuen ba. ¿Ezta
ala?

—*No comprender*, beñ bakarrik
esanarekin ikasi nian; baiño gau ta
egun, iturria jarioan bezela, aritu
nindukan, erdera ta erdera. Erdera
gora ta erdera bera ta erdera alde
guztietara.

—Ezin ondo eguingo zuen ba, ikas
baiño len.

—¿Ez aleguia!

—¿Eta orduan etzan amorratzen?

—Orduan... badakik... ara... nola
esango ta...

—Ba, ba. Orduan, gaitza bedorre-
kin zuelarik ere amorratu ezpazan
gaur, besteren gaitzak eztió emango
amorrú andirik, beñepeñ chakur
amorraturen batek oratzen ezpadio.

—Etzekiat ba asko-asko obeak ote
diran ire zirikadak chakur amorratu
baten aguinkada baiño, eta mesede
aundi bat eguingo didak, issil-issilik
ni utzi ta, or zear joatearekin.

—*¡Ola!* Orisse bai dala... or kon-
ponduar edo... ¿nola da?

—*No comprender.*

—*¡A!* bai jauna. *Si comprender*
agur, agur.

—Ario.

II

—*Don Trifón: ¿tan tarde?*

—*Si; pues, e..... hemos estado asesina-*
ndo y....

—*¿Asesinando?... ¡Por Dios!...*

—*Y por tripa. Como no soy Sintri-*
pao, sino como dice el nombre, se lla-

ma yo Tripon, sesena, haciendo es buen triparaco.

—Ay, ay, cecina. He oído decir que es buena vianda.

—¿Miranda? No señor. Es carne salero con gazipunto, como toño de abajo de buey.

III

—Mormorreta charrak dabilta ka-lean Don Tripon.

—Asko dek ik orrelako berriak ekartzea, Pachi.

—Bizi diteke ernai.

—¿Zergatik?

—Esango diot. Guizon bat illa arkitu dute. Badira bedorri atzo aditu diotenak, asesinando, eta...

—¿Eta zer?

—Nik eztakit ba... orrek esan nai omen du guizon-iltzea... edo... ¿nik dakit ba zer naste-borraste esan dituzten?

—Orisse ere jardun bearra dek; arguiro asko esan nian ba nik: *seseña, carne salero con gazipunto, toño de abajo de buey*, eta ala ere... ume-ekin lotara dijoana jaikitzen dek... badakik nola.

—Bai jauna, bai; baiña nere anaiak esan du, bedorrek *asesinando* esango zuela ase-ezinez esateko; au da, «ase-ezineando»; bada nola bedori ere dan izenaren jabe, eta askocho bear duena, gogoratu zaio, izan ote duen gosal-aldi aundiren bat.

—Eta ik ¿zer uste izan dek?

—Ara; esango diot ba egui-egui. Uste izan det betekadaren bat eguingo zuela; aizeak bota nai, ta ezinez ibilliko zala, eta aize-ezineando esango zuela.

—Ai, ai. Astoak beti astakeriak, eta kertenak kertenkeriak.

—Ez bedi aserretu. ¿Bedorren burua nai du ba konparatu astoarekin edo kertenarekin?

—¿Nire burua?

—Bai jauna; bedori ta ni bakarrik gaude emen, eta ala, asto edo kerten, bat edo beste, tokatu bear zaio; auke-ra beza nai duena; baiña....

—Ken akit beguien aurretik amorratu eztakidan.

—Jauna, nik eztiot ba eguin beste erderarik, bedorren esana baiña; ez bedi berotu; eta kalteren bat etorri eztakion, esango det, baderizkio, bedorrek esan zuela «aize-ezineando», eta neronek ikusi nuela larri-larri, auspo baten billa zebillela.

—Artzen badiat makill bat...

—¿Zer? ¿Makillando? Ez sinistu; ni banua *espakando*, betor nai badu eta al badu *atrapando*. *Vamos orpojoko*. Agur Don Tripon.

IV

—Pachi ¿egui esango dezu jura-mentuaren bean?

—Bai, juez jauna.

—¿Ezagutzen dezu Don Tripon?

—Bai jauna.

—¿Guizon prestua da?

—Bai jauna; kertenkeri batzuek baditu, baiña guizon bapua da.

—¿Zer kertenkeri ditu?

—Chinurriarenak.

—Ezin izango dira aundiak ¿e?

—Naikua. Chinurriak nai izan zuen eguin astoaren arrantza; eta, *tarat...* lertu eguin zen.

—¿Zer esan nai dezu orrekin?

—Don Tripon-ek nai luke eguin erderaz eta... *tarat...* orra or preso erderakada bategatik.

—¿Zer dio Don Tripon-ek?

—Ara juez jauna, anchinako esaera: *inbidia* balitz eskabia, askok bearko luke buruan zapia.

—¿Zer dio Pachik?

—Eztagoela gorrieria charragorik, ez entzun nai izatea baiña.

—Ondo da, ondo da.

EPAIA:

Don Tripon badijoake gaurtik eche-
ra, dalako errugabeko guizona, eta
daukalako gaitz bat, sendaguiñak
deitzen diotena:

KERTENISMO.

P. M.

MAIATZA

Loraz eta apainduraz belak ta goiak jaten
Gaur jakuz zerren Maiatza odorrik dan jaiotzen,
Goizetik au jaguilen da, berandu da etzaten,
Ez dot ill ailegurea beste bat nik ikusten.

Mendi-elanchurrak kentzen dau buru-zapi zuria,
Artu dau beste antz bat ta, dau gazte irudia,
Igertasunik ez dauka, dago berdez gustia,
¿Ze pozik orain dabilen rugatzen choria?

Zigoinak abiau dira kanpantorre puntetan,
Eguzpi-zuriak bere pozik tellapietan,
Elai baltz ego luzeak eleiz ta ermitetan,
Eguzti danak guztiak urteroko lanetan.

Guztiak ezautu dabe au norena dan illa,
Batez bere kristiñauak, au ez dago kikilla,
Au dabil kantuz goizetik lorarik onen billa,
Mariari eskinteko sortachoak eguinda.

FELIPE ARRESE TA BEITIA.

Itz gaiztoak esateari largabidea.

Burtzain edo *carretero* batek esan zion bere konfesoareari:

—Jauna, nik ezin nezake utzi inola ere, biran edo *blasfemia* esateari; nere mingaiña artara jarria dago, eta erraztasun aundiarekin irteten dirate.

—¿Nai dezu eguin aproba bat?—
esan zion apaizak.

—Jauna, Jaungoikoagatik eguingo det bedorrek aguintzen didana; baiña beldur naiz alperrik izango ote-dan.

—Beguirozu ba: birauak irteten di-zun bakoitzian, inork oartu barik, sartu ezazu sakelera arri koskor bat, eta oerakoan edo lotarakoan konta itzatzu.

Lenbiziko egunean arkitu zan gure burtzain au sakel edo poltziko guziak arri koskorrez beterik, eta konta zituanen lotsatu zan; bigarren egunean guchiago izan ziran, eta modu orretan aste guchi barru utzi zion oso bere oitura lotsagarri ari.

Emen ikusten danez, oitura sus-traituena izanla ere, larga litzaio-

keala, norberak aleguina eguin ezke-ro. Onen gañean inork galdetuko balu ia euskeraz ala beste izkuntza-ren baten oteziran burtzainaren bi-rauak, batera ezbaierik gabe erantzun lezaioke, beste izkuntzaren baten izango ziralda, zergatik euskeraz ezta ezagutzen orlako itz gaiztorik.

Onela aditzera eman zigun gure Bergaratar Isidro Mujika jaunak, Pa-lentziako *Canonigo Lectoral-ak*, Ber-gararako urak edo iturri berriak asie-ran, lengo urteko Uztailaren lenbi-zikoan, bere itzaldia eguinaz egun artan San Pedroko parrokiara ospatu zan meza nagusian. Goratu zituan Euskalerriko oitura onak eta euske-raren goitasuna ta edertasuna, alako moduan eze, obeto eguitatzeko ta indartzeko bere itzaldi ederrea esan zuan, ezatala ezagutzen euskeraz bi-rau edo *blasfemiarik*, eta baldin zo-richarrez edo ezbearrez euskaldu-nak eguiten badu alako gaiztakeri-rik, baliatzen dala beste izkuntza ba-tekin.

Au onela izanik, utzi ditzagun alde batera zatarkeriako izkuntzak eta jarrai dezagun loituko ez gueran itz ederrean, esanaz:

Izan gaitezen euskaldun onak
eta ez blasfemosuak;
nekeak arinduko dizkigu
Jesusen izen gozuak,
Maria Jose onen ondoren
guziz dira erosuak,
gure bizitzan eman ditzagun
zeru aldera pausuak

GREGORIO SASIETAK.

Bergaran.

NEURE MAITEARI

Zerbait esaten asi bear dot,
lotsa bere banaz baiña,
ainbat ondoen itz eguitera
eguingo dot aleguina,
zarealako dontzella on bat
Jesus maiteak eguina,
erreguchu bat ingo neuskizu
errukituko baziña.

Gomuta zaitetz ainbat sarrien
gure Jaungoiko chit onaz,
eta eskatu komeni bada
esker andiak emonaz
zu zareala dontzella on bat
gogoratutzen egonaz,
eta laguntzat nai ezpanozu
naigabez guertuko naz.

Neure biotzen erdi erditik
benetan maite zaitudaz,
Jesus maitea lagun badaukat

enaz ni aztuko zugaz,
bein bere enaz gogoratutzen
zeu izan ezik bestegaz,
zure biotza poztuko neuke
jakin ezketiño zegaz.

Zuri deusutan amodioak
eztauko inun amairik,
aspaldi ontan aurkitutzen naz
zeugaz berba eguin nairik,
nire biotza konsolatzeko

ezta zu baino oberik,
neure maitea, enaz biziko
urte askotan zu barik.

Egunak ditun ordu danetan
oroitutzen naz zurekin,
nire biotza zabalduzen da
zure berbacho batekin,
bein bere enaz gogoratutzen
zeu izan ezik bestekin,
zeinbateraiño maite zaitudan
inok ezin leike jakin.

Alabaz bere, neure maitea,
zara Euskal-errikoa,
orressegaitik daukat zuretzat
naitasun berarizkoa,
jakingo dozu errukiorra
nola dogun Jaungoikoa,
beregandikan jarichi daigun
nai izate onezkoa.

Uda berriak ipini deusku
kanpo guztia jantzirik,
arbolarikan eztot ikusten
orri berderik bakorik,
euretan dabiz chori politik
kanta ta kanta poz pozik;
bainu kantatzen neure maitea,
bat eztabill zu langorik.

Neure naitasun amaibaguea
guztia da ba zeuretzat;
biotz barruan zaukadazana
baldin baziña neuretzat,
bioren naiez izan ezkeru
zu ta ni alkarrentzat
bizimodua ona pasauko
gueunkela iruditzen jat.

MANUEL ENBEITA.

Mujikan.

ERRENTERTIK

Oarkera bat

Diotenez, aurtengo Madalenetan
festa asko izango dira erri onetan,
batzuek beñere ikusi gabeak emen.

Orduan izango da Don Pedro Bite-
rik, millaka oguerleko asko kostata
erri oni erregalatzen dion eskola
ederraren idikitzia.

Eskola orren guizategui aundietan
izango da azaldea, erakuste edo *expos-
ción* bat, non jarriko diran (ala da
beintzat asmoa) emengo emezortzi fa-
briketan eguiten diranguza ederrak,
udan millaka Donostira alde deneta-
tik etortzen diran jendeak ikusi di-
tzaten, zabaldiaz orretara España
guzian gure erri maitearen izena.

Oraindik falta dira bi illabete, eta
orrenegatik eztet deus gueiogo esan
nai gaur.

Bakarrik esango det lerro auek
bukatzeko, festak moldatzen asi di-
ran guizonak saiatu ditezela al dan
ederrenak izan ditezela, eta ez aztu-
tzeko joan dan urtean elizan guerta-
tu zana: au da, sermoia erderaz.

Jakiniñ gañean daude jendea ze-
ñen atsakabe guelditu zan orduan.

Orra denborra dala eguin aurtan
oarkera.

ENRIKE ELIZECHEA

ZARAUZTIK

Bakoitzari berea bear zaio eman. IBAIZABAL-en 54 garren gueian esatenuen, Azpeitian ere bazirala aditz-en nuela apaiz jaunak meza ondoko avemariak orderaz esaten dituztenak.

Egun guchi dala ikusi naiz Azpeitiko sakristauarekin, eta esan dit zaletua zegoala neri itz eguiteko eta esateko ango apaizak euskaraz esaten dituztela bederatzi-urrenak, sermoiak edo itzaldiak eta meza ondoko avemariak; sermoi edo itzaldi bat eguiten dala erderaz urte guzian parrokian, au bera ez naiz oroitzen ostegun edo ostiral santu arratzaldean esan didan, eta ori komentuan goizean euskaraz eguiten dalako. Ondo da, eta atseguin degu.

Lengo igandean izan guera Ketarian; chunditurik guelditu guera ango kaiean ikusirik 50 itzazontzi Motriko ta Ondarroakoak. Esan didate-nez arrantza onak eguiten dituzte an-chotan; onek urrera balio du, eta ba-dira dirua patrikaran ondo sartu du-tenak. Ara emen bat: Ondarroako Adrian Ochartezanak bere iru seme-rekin, zarrena amazortzi urtekoa, illaren 8-ko ta 9-ko gauetan, 900 pe-setaren anchoa ekarri du. Len esan detan bezela danak ekartzen dute; di-ru chartel politik berenatzen dituzte guizarajoak, dana morezi dute eta opa diegu berari!

Illaren 9-ko gauean besteakin ba-tera irten zan arrantzara bere poti-nakin Jose Mari Aramberri Onda-rroako, bere semea lagun zuela; 10-etarako beren arrantza 170 pesetan izango zala kontua aterarik, abiatu ziran bela jasoaz Ketarira, eta orra-non etortzen zaiote aize aldi bat, eguiten dutela tira-bira; beren poti-nari elduaz egon dira goizeko 4-ak arte; ordu ortan, Jose Mariren seme-an deadarretara oartu zan Balentin Arostegui, jasorik guizarajoak beren

potinera, eta amarraturik biratua ze-goana, etorri ziran echeruntz, pozik bizirik zetoztenean.

Gure itzaz-guizonen bizimodua arrisku aundikoa da, beintzat Kanta-briako ispazter onetan; ala ere bel-dur gabe dijoaz gau illunean potine-tan sarturik, eta andik datoztenean sagardo ona izan ezker beriala alai-tuak daude, jostatzen dirala alka-rren artean.

Ketariko jendeak gaur diru asko irabazten du; Zarauztik ere joaten dira emakume eguiñak, mutiko eta neskato, diotenez ondo irabazten dute.

Ikusi det arako gauza bat oso ego-kia iruditu etzaidana, au da, arran-tzale guizarajoak nai zuten diru-char-tela zillarretan trukatu, eta guerosse-ago galde eguin nuen trukatu ote zu-ten eta esan zidaten baietz, baiño 100 pesetako chartelagatik 99 peseta eman zietela, au da, zillarra eman zuenak peseta bat irabazi. Norbaitek esango du arrazoi duela zillardunak irabaztea (or konpon); nik ezterizkiot ondo itzaz-guizon oieri, dirua orren aissa kentzea, orain asko irabazten dute, baiño eltzen dira arako ekaitz luzeak eta orduan, pesetacho oiek ondo eguingo lukete.

Ketariko molle edo tazkatik iturri-ko ura urruti daukate; Aiuntamentu edo Batzarrak artu du asmoa berta-raeramatea. Ondo eguiña; erriak zer-tatik daukan bizia lagun bear zaio, eta arrantza da orko irabazia.

JENARO ELIZONDO.

Maiatzaren 12-a 1903.

KAUKA

Ames eder bat eguin dedala irucitzen zait oraindik,

ta eguia bada zertarako ona etorri ote naiz ni andik?

Erri oberik ez det ikusi, ez det gueiago ikusiko, arriturikan oraindik nago... an nai det izan betiko.

Eche politik eguiñik daude chokolate gozoakin, tellak bakarrik aiek eguiten dituzte urre finakin.

Kristal guziak karamelozko masakin dira eguiñak, saltarian dauden korotz gozoak jango lituzke erreguiñak.

Errekacho bat dijoa gueldi errian erdi erditi, uraren orde ardn gorria erreka artan da beti.

Mendiak dira morekillezko ta ezne-arrozezko pillak telegrajuko paluen orde ikusten dira mortzillak (1).

Palu oietan ez da arkitzen burnizko alanbre gogorrik, oten gabeko lukainka sokak dituzte ipintzen bakarrik.

Arbola ederrez beterik dauka bakoitzak bere ortua, arbola oiek ez dute ematen emen bezela frutua.

Ikusi nuben arbola aundi bat zeudena orduan loratzen eta gañean guizon chiki bat okaran-pasak batutzen.

(1) Odolezteak edo odolkiak.

Arbola artan elduta zeuden odolezte ta buskantzak, perréchikuak gona gorriak arkumeak eta galtzak.

Ortu aietan ez dezu ikusi porru, aza, ta ez matza, baizikan loiña, urdai-azpiko, solomo eta lebatza.

Eguzki orde zeruan dabill artopill izugarri bat, illarguiaren ordiez kotzat da goian gaztai andi bat.

Euriak urik ez du botatzen, olakorik ez da ikusten, moskatel gorri gosso gossoa uran orde du ekarten.

Erri oberik ez det ikusi, ez det gueiago ikusiko, zergatik ona etorri ote naiz! an nai det bizi betiko.

GREGORIO MUJICA TA MUJICA.
Bergaran.

ZARRAPARREA

Paris-Madrid.

Paperetan ikusten dogunez, burta-riñen ariñeketa-egunerako oartuko dituez bidean dagozan errietako al-kate ta aguintedun guztiak, jakin eraguin daioen jenteari, egun atan eztaitezala ibilli bide orretan, zapal-zapal eguinda iltea nai izan ezik. Bai,

— 52 —

onetara, zer nai eta arekin eztitu zuan itz legunakin, eta itz batean, kostea kosta eguin zituan aleguiñak Mikaela pozik idukitzeko, eta aztu eraguiteko aurre-tik emandako naigabeak eta egun gorriak.

Arrebak, ez jakiñik Pachin intentzio makurrak, sinistu zuan Jaungoikoak errukiturik berakin ikutu ziola biotzean borrero ari, eta berak uste ez zuala asi zan Pachi maitatzen, azturik artu eraguin zion gorrotoa.

IX

Igande goiz batean Bergarako plazan eta amarrak inguruan galai gazte batek esaten zion, arrautza, gazta, eta egazti aurrean zituala zegoan estalki zuri-dun amonacho bati.

—¿Askok eguiten dute arrautzak?

Amonak keskaz beguiratuaz esan zion:

—Edo nik lañoak ditut beguietan edo beroi da... baña ¡bai zera!... ura ez zan ain...

—Orrela gez nau ezagututzen Mariak?

—¡Nere Ama Santísima!—esan zuan amonak, eta jareguiniñ mantalean zeduzkan arrautzari, lepotikan eldu zion beso biakin eta laztan emanaz esan zion: ¡Inazio!

Eta amona eta Inazio guelditu ziran alkar estu-tuaz.

—Mari—esan zion aldamenean zegoan atso ba-tek—¿Senide aldezu galai ori?

—Ez det senide, baña seme bati aña nai diot nik oni—erantzun zuan Marik, chichi baño arroago—ne-ronen belauetan asia da au esate baterako. ¡Zer

— 49 —

—¡Pachi! Ez adi denpora pasa ibilli... betoz beste bostak.

Pachik bota zuan beste ontzako bat.

—Animatu adi, guchi falta dituk.

—Ez detala gueiago.

—Choria kantuan asiko dala.

Pachik bota zuan beste bat.

—Ónera beste irurak.

—Iru oiñazu eroriko aldituk, i eta ni biok kiskaldu gaitezen.

—Pachi, choria amorratzen dagoala kantuan asi-tzeko.

Pachik bota zuan amargarren ontzako eta beste juramentu bat.

—Azpeltu nauk ia Pachi; atera itzak falta diran biak.

—¡Ez diat gueiago emango bizirik nagoala larrua kentzen badidate ere!

—Pachi... choriak kantatzen badu, lepo ori estutuko ditek.

Pachik bota zuan beste bat.

—Ia ba azkena.

—¡Ezta chiki chiki eguiten banaute ere ez diat bes-terik emango!

—¡Ai kerten aundia! ¡Ontzako baten gora-beraga-tikan nai duk zintzilikan dantzan ibillitza! ¡Zer ikus-gurri polita egongo aizen mingaina kana laurden bat kanpora deala!

Au aditu zuanean Pachik, bota zuan azkeneko ontzako esanaz:

—To, eta erosi zak berakin ni urkatzeko soka.

ondo eguingo leuke abadeak, alkatetik eta jakitun dagozan guztiak, arazo onetan ardura artzea, ezbeharrik jazo eztaiz.

Ill onen 26-n igaroko dira Euskal-territik, Burdeos ta Bitoria bitartean. Irun-dik Beasain-era dagoen bidea, ta emendik asi ta Alzazutik barrena Bitoriara doiana, eroango dabe burtariak. Beraz, orche kontuz.

Lau egun aurrerago datoz, 21-an beste iruroguei Donostiatik Bilbora, izpazterretik datorren bidetik; biaramonean Bilbotik Lemoara, ta Arratitiatik aurrera joango dira Bitoriara. Onek eztatoz, besteen antzera, zoiñek ariñago eguin, ta beraz, esan leike eztakarrela ainbeste arrizku jenteentzat; baiña beti izango da zeredo-zer. Badakigu neurriak artu direala ezbeharrik jazo eztaiz; oartu dituezala izpazterreko ta barruko erri guztiak, arduraz egon daitezaz.

Gogait eraguingo dabe egun orretan, baita guero Frantzia aldera Mazdriltik biurreran bere; esan guenduen lengo egun baten bere, aberatzen burukeri edo *capricho*-ak baiña ez-tireala ibilketa orreek; baiña zzer eguingo jako? guk ezin daikaguz atzeratu, ta ango egun bat edo bigaitik, onen onena da bidea libre ichi, ta dabizala eurak.

¿Eguingo etedabe?

Ondasun-eko ministroak euki eban astelenean ikustaldi bat Españako Banku-ko gobernadoreaz. Ikustaldi ori izan eizan, biak alkar adituteko zelan eta ainbat lasterren garbituko

direan Españako Ondasunak daukazan zorrak, *Cuba*-n da Filipinetan soldadu ibilli zireanakaz.

Ministro nagusi *Silvela* jaunak, eta Ondasunekoak gura eidabe laster baiña lasterrago astea zoor orrek ordaintzen.

Ichasoz andik edo *Ultramar*-ean makiña bat gose ta neke artu zenden soldadu guizajoak, etzaitze poztu gueiegui, bada espadan; Españako ministroen aguinduk, orain artean beintzat, izan diralako beti astoaren arrantza, atzoaren jarduna, ta umearen negarra leguezkoak, au da, guztia gauza utsa.

¿Nok arrazoa?

Galiziako arrantzaleak oso asarre dabiz aspaldion, ango ichasoetara joan jakezalako prantzes arrantzaleak lurruntzi edo baporrakaz. Atrala-karen bat ekarriko dabe ibilli ta ibilli España ta Frantzia artean; zegaitik eze arrika artzen dituez prancesak, errietara ariñña saltzera datozanean.

Lengo larumbat edo zapatuan eldu zan Koruñara prantzesen ontzi bat, eta jentea asarre ichuran egoalako bildurrez edo, inok ezeutsen ezer esan errematean ekarren arraiñari; orduan burdinbideko gueltoki edo estaziñora eroan gura izan eben kanpora bialtzeko; ta asi zan jentea ehistuka, deadarka ta arrika, ta prantzesak arrain da gusti atzera ichasora joan bear izan eben, eguidako lan guztia galduaz.

¿Zibilizaziñoa!

Martitzenean, Murzia inguruko ardaneche edo benta baten aurrean egozan cherpolarari edo *titritero* parntzes batzuk, euren lan edo bearean. Guizajoak, makiña bat salto ta biorkera ta jirabira eguin ondo-rean, eskatu eutseen sari apur bat beguira egoan jenteari, ta onek, makiñak eiotu eutseezan azurrak, ainbestean eze, Eritegui edo *Hospital*-era eroan bear izan dituez cherpolarari errukarriak.

Erabakizun eder bat.

Eguenean Bizkaiko Diputaziñoak euki eban batzaldian, Guernikako ta Bilkoko diputau Anjel Zabala ta Pedro Chabaud jaunaak aurkeztu eben bat, nun eskatzen diran urrengo lau gauzak:

1.º Gogarpetu edo *protesta*-tu ospetzu ta gogorkiño, beti leguepean, Bizkaiko Batzar edo Diputaziño generalari aldi baten kendu jakon eskubidea Bizkaiko Erria gobernatzeko, ta ezarri daila oraingo ta orduko aguirian edo *aceta*-n, gaurko Diputaziñoaren atsakabea eguin euskuenagaitik.

2.º Guernikako Andra-Mariaren eleizan eguin daiala zin edo juramentua gaurko Diputaziñoak, eta aldika baten zin ori eguiten zan egun berean, al daben guztia eguingo dabela, legueen azpitik urten barik, eskubide arek osoro bereganatzeko; eta aleguin orrek, ez edozein modutan, anchiñako euskaldunak arazo onetan erakusten eben gogo sendoaz baiña.

3.º Zin eguite onetara, bear dan aurretasunaz deituak izan daitezala Guipuzkoa, Araba, ta Nafarroako Diputaziñoak, bialdu daiezan euren aurkeztariak zin eguintzara, euki

daian onek ospe ta garransi (1) ardiagoa.

4.º Gauza onen ganean eguiten dan guztia moldatu daitela, ta zabaldu ugari Españako Euskalerriko lau aldeetan.

Olabarrieta derichon diputauak esan eban gueratu zeitela mai ganean erabakizun au, urrengo batzaldia arte, ikasi ta ondo gogartu daie diputauak erabagui baiña len.

Ondo ederra da euskaldunentzat erabakizun edo proposiziño ori. Ikusiko dogu zer eguiten dabeen bizkaitarrak euren botoakaz Diputaziñora bialdu dituezan guizonak.

IZKIRIMIRIAK

Azkenengo anai-tarteko guda edo guerra emen zebillala, guortatu zan alojatua Ataunen chapel ehurietako korneteroen kabu koskor bat, bera bakarrik eche batean.

Gaua igaro omen zuan ta goizean echekoandreak galdetu zion onela:

—Kabua zgosaltzeko nola nai dezuz arrautza bat jartzea?

—Beste batekin prejituta urdai zati bat erdian dutela.

—¿Zertako urdaia?

—Pakea eguiteko, aserretuko balira ere, arrautza bata besteakin.

Au aditzean ja ja ja algara eguin ta jarri omen zion gosaria kabuari, nai zuan berela.

PRASKU ARRIOLA.

(1) Ospea ta garrantzia, garrantzia ta importacia, aren baten.

LA EDITORIAL VIZCANA deslucos moldagutiaz
Gran Via, 26 eta Ledesma, 15.

— 50 —

—Zereguin oiek borraruenak dituk—esan zuan Michelek ontzakoak guerrikoan sartuaz—Orain edegui zak atea noan Bergarara, artale auk sartzen ote diozkaten ari kaiola ertzen batetikan, eta bigar egun sentirako Lakiola basoan daukaten ehendorrean egon nai nitek, zergatikan onezkero eske egongo duk ura. Ain zeken ibilli zinaten nerekin ontzako partitzean eze, barriro ere aizkorari eldu bear izan zioat biziko banaiz.

Pachik guiltza artutzen bazuen bezela artu zuan mai ganean erdi eskutatua zegoan arakin kuchillo bat, eta eman zuan pauso Michelengana.

—¡Pachi!—esan zion onek pistola bat ateriaz guerrikotikan—¡Pachi! Baldin guiltza ezpaduk billatzen atea idikitzeke onek idikiko dik ire buruan atea edo leioa kuchillo orrek baño obeto.

Pachik lotsaturik esan zuan zerbait aopean eta utzirik kuchilloa edegui zuan atea, nundik esmendatu zan Michel.

Bakarrik guelditu zanean Pachi joan zan kuchatillara eta ikusi zuanean Michelek eramandako ontzakoak utzi zuten utsuna, asi zan birauka buruko illeak ateriaz eta negarrez eskola ume bat bezela.

Au igaro zanetikan bost edo sei egunera, goiz batean zegoan Pachi bere denda bazterrean, aguertu zanean guizon bat karta eskuan zuela. Karta au zan Pachirentzat, eta Anzuela borrarutik zedukan aren ordeiz Onati.

Nola ez zekian irakurten Pachik, deitu zion Mikaelari, eta onek ezagutu zuanean Inaziona zala asi zan irakurtzen pozez negarra zeriola. Inaziok

— 51 —

esaten zuan karta aretan, jakinean zegoala nola gurasoak ill ziraden, eta laister ikusiko zutela San Blas-ko eleizan aientatikan Jaungoikoari erregutzen. Esaten zien ere aberastu zala, baiña osabaren ondasunak bereganatuta ez bada berak irabazi zituanekin, euskaldun batek lagunduaz. Gure Jaungoikoak—esaten zuan—kupiturik nere ezbeharrekin, eman dit denbora guchian beste askori eren bizi guztian ematen dien baño ondasun gueiago, bada neronek irabazi ditudanaz gainera, len esan dedan euskaldun laguna ill zan, eta nola ez zuan seniderikan, nik berari nion legueagatik utzi ninduan bere ondasun guztia eren jabe. Badakizute ba; ni nago izugarri aberatza, eta nere ondasunak izango dirade, nereak bezela nere anai-arrebarenak; baldin, uzte dedan bezela, merezia badute.

¡Ezin esan lezake zenbateraino zan Pachikon nalgabea karta au irakurri zanean!

Bere anaiak zekartzen ondasunak izan balira osabak utzi zituanak, berarentzat izan bear zuan nai-ta naiez irugarren zatia, baiña ala ez izanikan, ez zedukan eskubiderik ezertan, eta beldur zan jakinik Inaziok beran ibillera eta eguintza gaiztoak, ez ondasunikan eman, baizik kontu estuak artuko ziez kala.

Au oroitzean damutu zitzaion eguin zituan gaiztakeriak; ez biotza bigundu zitzaiolako baizikan anaieren beldurrez, eta aurrera asi zan arreba ezitzen aleguin guztian.

Egun artatikan, orduan arte baño beste bizimodurik izan zuan Mikaela gaisoak. Ekarri zion neskame bat echeko lanak eguiteko, jantzi zuan burutikan